

Labklājības ministrija

2. apakšgrupas "Valsts sociālie pabalsti" secinājumi pabalstu sistēmas restrukturizācijai un pilnveidošanai

15.05.2015.

Labklājības ministrija

Pabalsti tika analizēti trīs apakšgrupās:

- valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem
- personām ar invaliditāti paredzēti valsts sociālie pabalsti
- valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts u.c. specifiskas mērķgrupas pabalsti

Ir notikušas trīs apakšgrupas sanāksmes:

- 12.02.2015. (valsts sociālo pabalstu ģimenēm ar bērniem palielināšanas vai restrukturizācijas iespējas nabadzības mazināšanas nolūkā)
- 16.03.2015. (pabalstu adopcijas un alternatīvas aprūpes gadījumā restrukturizācijas lietderība, pabalstu personām ar invaliditāti un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta restrukturizācijas iespējas)
- 28.04.2015. (diskusija par priekšlikumiem)

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

1. Restrukturizācijas ietvaros **jāsauglabā universālā valsts sociālo pabalstu ģimenēm ar bērniem sistēma**, ņemot vērā:

- šo pabalstu vispārēji demogrāfisku funkciju
- vēsturiski piemērojamo vienlīdzības un valsts universālā atbalsta principus
- mērķauditorijas sociālekonomiskās īpatnības (piem., ĢVP saņēmēju zemu ienākumu atšķirību)
- finansējuma apjomu (2015.gadā – BKP, ĢVP un BPP finansējums ir aptuveni 143 milj.eiro), kas neļauj efektīvi piemērot uz ienākumu pārbaudi balstītus nosacījumus, t.sk., diferencēt pabalstu apmērus un to piešķiršanu atkarībā no personas ienākumiem, strauji nepasliktinot situāciju mērķgrupai kopumā

Vienlaikus **valsts sociāliem pabalstiem preventīvi jāpilda nabadzības riska novēršanas funkcija**

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

2. Universālās valsts sociālo pabalstu ģimenēm ar bērniem sistēmas ietvaros būtu lietderīgi **pārskatīt pabalstu apmērus atbilstoši MIL un/vai citiem piesaistītiem indikatoriem, kā arī optimizēt to piešķiršanas kritērijus**, veicinot bērnu nabadzības samazināšanu un vecāku nodarbinātību

3. Ilgtermiņā precīzi jāapzina **valsts sociālo pabalstu ģimenēm ar bērniem fiskālā telpa pie šobrīd spēkā esošiem normatīviem nosacījumiem un valsts atbalsta palielināšanas scenārija**, ņemot vērā reālistiskas demogrāfijas prognozes, izmantojot Eiropas statistikas jomas metodes, kas apskata dabisko iedzīvotāju kustību un ilgtermiņa migrāciju, t.sk., *visreālākās (piezemētākās) EUROSTAT prognozes un uz to bāzes izstrādāto pētījumu prognozes, piem., VARAM 2014.g. pētījums "Izglītības un veselības aprūpes pakalpojumu klāsta izvērtējums atbilstoši apdzīvojumam"*

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

4. Valsts sociālo pabalstu ģimenēm ar bērniem restrukturizācijas ietvaros jāatrod papildu finansējums atbalsta palielināšanai daudzbērnu ģimenēm un viena vecāka ģimenēm ar bērniem (bez atzītas paternitātes)

Nemot vērā, ka viena vecāka ģimenei ar vismaz vienu apgādībā esošu bērnu un daudzbērnu ģimenei ilgstoši saglabājas visaugstākais nabadzības

PKC komentārs: izvērtējot eventuālās atbalsta sniegšanas iespējas, atbalstām speciālās palīdzības shēmas ieviešanu, ar diferencētu atbalsta sniegšanu atkarībā no mājsaimniecības finansiālās situācijas, bet orientējoties uz plašāku mērķgrupu ne tikai uz tām viena vecāka ģimenēm, kuras ienākumi nerasniedz MIL, bet kuras atrodas arī 2. un 3. Ienākumu kvintilē. Uzskatām, ka paternitātes neesamība var būt viens no būtiskiem apstākļiem, kas rada nepieciešamību – pēc sociālās palīdzības, jo šajā gadījumā netiek saņemti uzturlīdzekļi bērna vajadzībām

LDDK komentārs: neatbalstām speciālās palīdzības shēmas ieviešanu, ar diferencētu atbalsta sniegšanu atkarībā no mājsaimniecības finansiālās situācijas (tas var būt īpašs iepriekš programmēts atbalsts pašvaldību, bet ne universālās sistēmas ietvaros).

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

5. BPP nav prioritāri pārskatāma pabalstu pozīcija, kā arī nav tiešā veidā sasaistāms ar MIL. Ilgtermiņā BPP apmērs jāpaaugstina atbilstoši aktualizētai zīdaiņa pūriņa vērtībai vai PCI izmaiņām

6. BKP līdz 1,5g. sasaistes ar MIL lietderīgums, lai nodrošinātu BKP līdz 1,5g. regulāru pārskatīšanu un pakāpenisku paaugstināšanu (piem. pielīdzinot BKP apmēru viena pieaugušā MIL un 50% no bērna MIL – 187 eiro mēnesī, vai/(un vēlāk) viena pieaugušā un bērna MIL – 236 eiro mēnesī). Tas pats princips attiektos uz piemaksu pie BKP par vairākiem vai visiem apgādībā esošajiem bērniem att.vecumā

Papildus izdevumi 187 eiro variantā ir 5,6 milj.eiro 2017.gadā; 236 eiro variantā – 23 milj. eiro 2017.gadā

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

7. Attiecībā uz **BKP no 1,5 līdz 2g. iespējamu restrukturizāciju**, jāizvēlas starp divām stratēģiskām pieejām: universālais pabalsts vai uz vecāku nodarbinātību un atbalstu bērnu aprūpei mērķēts pabalsts.

Darba grupas locekļi atbalsta uz vecāku nodarbinātību un bērnu aprūpi mērķētā pabalsta variantu

BKP no 1,5 līdz 2g. mērķēšanas ietvaros iespējams izvirzīt divus apakšvariantus:

7.1. BKP no 1,5 līdz 2g. piešķiršanas sasaiste ar PII un bērnu aprūpes pakalpojumu izmantošanu, vienlaikus paaugstinot pabalsta apmēru un pagarinot izmaksas periodu līdz 3 gadu vecumam. Piemērs: BKP par bērnu no 1,5 līdz 3 gadiem tiek piešķirts bērnu vecākiem, kas neizmanto pašvaldības PII un subsidēto privātās PII vai bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēja (BUPS) pakalpojumus (BKP izmaksu pārtrauc, tiklīdz bērns uzsāk izmantot valsts vai pašvaldības finansētus PII vai BUPS pakalpojumus).

Pabalsta apmērs nosakāms atkarībā no viena bērna vidējām izmaksām pirmsskolas izglītības programmas apguvei pašvaldības vai privātajā PII. Vienlaikus pabalsta apmēram un piešķiršanas nosacījumiem ir jābūt orientētiem uz pēc iespējas ātrāku bērnu iekļaušanu formālajā aprūpē atbilstoši Barselonas mērķiem bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamībai un Valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, t.sk., pabalsta apmēram ir jābūt zemākam par viena bērna vidējām izmaksām pirmsskolas izglītības programmas apguvei, kā arī pakāpeniski jāsamazinās atkarībā no bērna vecuma.

Šo risinājuma variantu atbalsta darba grupas locekļi

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

7.2. BKP no 1,5 līdz 2g. piešķiršanas sasaiste ar vecāku nodarbinātību vai izglītības iegūšanu, vienlaikus paaugstinot pabalsta apmēru un pagarinot izmaksas periodu līdz 3 gadu vecumam. Piemērs: BKP par bērnu no 1,5 līdz 3 gadiem tiek piešķirts bērnu vecākiem, kas ir nodarbināti vai iegūst izglītību (mācās vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē vai studē augstskolā pilna laika klātienē) – pieskatīšanas pabalsta modelis. Pabalsts var tikt izmaksāts vienam no bērnu vecākiem, kā arī var tikt pārveidots subsīdijā, kas ar kuponu metodi tiks piešķirta vecākiem bērnu aprūpes pakalpojumu izdevumu segšanai – sarežģītāks administrēšanas mehānisms, kas veicina bērna ātrāku iekļaušanu formālajā aprūpē. Vienlaikus finansiālā atbalsta summa var tikt patērēta tikai bērnu aprūpes pakalpojumiem (bērna tiešām vajadzībām). Pieskatīšanas pabalstam ir plašākā mērķauditorija un daudzveidīgā sociālekonomiskā ietekme.

Finansējuma iespējas BKP no 1,5 līdz 3 gadiem: 5,7 milj. LM budžetā + papildus finansējums

8. Attiecībā uz BKP sistēmas pilnveidošanu, nabadzības novēršanu un demogrāfiskās situācijas uzlabošanu ir izteikts priekšlikums palielināt BKP pabalsta izmaksas periodu nenodarbinātām (sociāli neapdrošinātām) personām, izmaksājot BKP arī divus mēnešus pirms bērna piedzimšanas (56 vai 70 dienas – darbnespējas periods pirms bērna piedzimšanas) pēc analogijas ar maternitātes pabalstu par grūtniecības periodu ir nepieciešams diskutēt par pabalsta apmēru, saņēmēju loku un ietekmi uz budžetu (PKC) / modelis jau darbojās 1998.gadā, bet ar 1999.gadu tika likvidēts pamatojoties uz Satversmes 66.panta 2.daļas neievērošanu (LDDK)

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

9. ĢVP sistēmas pilnveidošana:

9.1. Ģimenes valsts pabalsta sistēmas pilnveidošanas ietvaros jāparedz atbalsta palielināšanu tādai mērķauditorijai kā viena vecāka ģimenes ar bērniem (bez apstiprinātas paternitātes), kas nesaņem uzturlīdzekļus, AZG pensiju vai VSNP.

Viena vecāka ģimenei (vismaz viens apgādībā esošs bērns) ilgstoši saglabājas visaugstākais nabadzības risks, tas prioritāri jāsamazina valsts sociālo pabalstu un sociālās palīdzības sistēmas ietvaros.

Kā vienu no risinājuma variantiem darba grupas locekļi piedāvā piemērot ĢVP apmēram papildu koeficientu viena vecāka ģimenēm ar bērniem (bez apstiprinātas paternitātes). *Piemēram, ja bērnam, par kuru tiek piešķirts ĢVP, nav ierakstu par tēvu, ĢVP apmēram tiek piemērots papildu koeficients (1.5, 2 vai 3 pie jau piem. koeficienta pēc bērnu skaita), kas tiek noņemts ar paternitātes noteikšanas brīdi.*

Šādu priekšlikumu neatbalsta visi darba grupas locekļi

	Dzīvi dzimušo skaits	Nav ierakstu par tēvu	%
2009	22044	1529	6.9
2010	19781	1390	7.0
2011	18825	1321	7.0
2012	19897	1050	5.3
2013	20596	943	4.6

CSP dati: bērnu skaits
bez paternitātes

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

PKC komentārs: „trešā bērna atbalsta politikas” kontekstā ļoti nozīmīgi ir būtiski paaugstināt ĢVP par trešo un nākamajiem bērniem. Tomēr šobrīd nevaram sniegt atbalstu nevienam no trim piedāvātajiem modeļiem, jo nav skaidri izprotama to kā demograntu ietekme. Uzskatām, ka ir nepieciešams veikt papildus izvērtējumu un dažādu variantu modelēšanu, lai izvērtētu ekonomiski visefektīvāko no tiem ar vislielāko ietekmi uz demogrāfiskās situācijas uzlabošanu. Piemēram, būtiski paaugstināt ĢVP apmēru par otro bērnu (piemēram, 50 EUR) papildus par trešo un nākamajiem (piemēram, 70 EUR), bet, atceļot pašreizējo ĢVP par pirmo bērnu, kura mērķis šobrīd nav skaidrs. Kā arī nav skaidri zināms papildus budžeta apjoms, ko plānots ieguldīt ĢVP izmaiņās.

LDDK komentārs:

1. neatbalstām pašreizējā ĢVP par pirmo bērnu atcelšanu.
2. Šim nav varbūt tik daudz dzimstības veicināšanas funkcija, cik ietekme uz nabadzības risku mazināšanos.

Tad jau drīzāk ir jāvērtē Neapliekamā minimuma lietderības jautājums, kura mērķis šobrīd nav skaidrs. It kā katrs strādājošais iegūst 17 euro mēnesī, bet liela labuma tur nav. Tā atcelšanas gadījumā atbrīvotos ap 170 milj., ko varētu iesviest veselības aprūpē, kas noteikti nāktu par labu visiem, jo mazinātos nevienlīdzības starp pozīcijām slimais – veselais, bet šis jau, šķiet, iziet ārpus mūsu grupas kompetences loka.

Latvijā ir ļoti izteikts nabadzības pieaugums ģimenēm ar 3 un vairāk bērniem.

Ja nav skaidri zināms papildus budžeta apjoms, ko plānots ieguldīt ĢVP izmaiņās un tas, kā vienmēr Latvijā esošajos spiedīgajos budžeta apstākļos (īpaši, kad spriež par ĢVP), varētu būt stipri neliels, tad ir jāsāk ar augstākā riska grupām – piemēram, ar 6+, pēc tam 5+ un uz leju.

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

9.3. Ģimenes valsts pabalsta sistēmas pilnveidošanas ietvaros jāpārskata ĢVP izmaksas periods, t.i., bērnu vecuma robeža, kas ļauj pretendēt uz ĢVP

Nemot vērā, ka par bērna kopšanu vecumā līdz 1,5 gadam tiek izmaksāts BKP (171 eiro mēnesī), kas tika ievērojami paaugstināts 2013. un 2014.gadā, kā arī kopš 01.10.2014. vecāku pabalsta izmaksa ir pagarināta līdz bērna 1,5 g.v., **ĢVP būtu sistēmiski pareizāk piešķirt no bērna 1,5 g.v.** Izdevumu samazinājums ģimenes valsts pabalsta izmaksai sakarā ar to, ka pabalsts netiktu maksāts par bērniem vecumā no viena līdz pusotram gadam, varētu būt aptuveni 2 milj.eiro

**PKC un LDDK neatbalsta šo priekšlikumu*

Šo summu būtu iespējams novirzīt ĢVP izmaksas perioda pagarināšanai līdz bērna 20 g.v., ja bērns turpina mācības vispārējās vai profesionālās izglītības iestādē, kas daļēji atgrieztu ģimenes valsts pabalsta sistēmu, kas bija spēkā līdz 2009.gada 1.jūlijam

ĢVP izmaksas atjaunošana par bērniem vecumā no 19 līdz 20 gadiem no tiesību uz sociālo nodrošinājumu un izglītības iegūšanas viedokļa būtu atbalstāma. ĢVP izmaksas atjaunošanai par bērniem vecumā līdz 20 gadiem papildus nepieciešamie līdzekļi ir aptuveni 2,8 milj.eiro gada

** Darba grupas locekļi atbalsta šo priekšlikumu*

No citu darba grupas locekļu, t.sk., LDDK, viedokļa tiesiski un sistēmiski pamatotais ĢVP izmaksas periods ir 0 – 20 gadi (neieskaitot)

papildus nepieciešamie līdzekļi šādam izmaksas periodam būtu aptuveni 6 milj.eiro gadā

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

9.4. Darba grupas ietvaros tika izteikti priekšlikumi radikālakai GVP sistēmas pārveidei, t.sk., piešķirt GVP tikai ģimenēm ar diviem un vairākiem bērniem, strauji palielinot GVP apmēru par pārējiem bērniem, vai nemaksāt GVP par pirmo bērnu, palielinot IIN atvieglojumu par apgādībā esošu bērnu līdzvērtīgajā apmērā (aptuveni par 45 EUR)

Bet šādiem priekšlikumiem ir arī vairāki trūkumi:

- tiks būtiski sašaurināts atbalsta pārklājums
- pastāv tiesiskās vienlīdzības un paļāvības principu pārkāpšanas risks un neatbilstības risks Eiropas Sociālās hartas normām
- nebūs nodrošināts atbalsts ģimenēm ar vienu bērnu
- nestandarta nodokļu maksātājiem, nestrādājošiem vecākiem, kā arī vecākiem, kuru darba ienākumi ir mazāki par IIN atvieglojuma apmēru

**GVP nemaksāšana par pirmo bērnu pie šobrīd spēkā esošiem GVP apmēriem dos ekonomiju aptuveni 20,8 milj EUR 2017.gadā*

Labklājības ministrija

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

9.5. ĢVP kopumā ir komplekss mērķis, kas jau daļēji apstiprinā esošā pabalsta dizaina lietderību:

- efektīvi veicināt demogrāfiskās situācijas uzlabošanu, t.sk., otrā un nākamo bērnu piedzimšanu ģimenēs
- sniegt lielāku atbalstu paaugstināta sociālā riska grupām (daudzbērnu ģimenēm, viena vecāka ģimenēm ar bērniem), novēršot nabadzības risku sociāli mazaizsargātām ģimenēm ar bērniem

9.6. Ņemot vērā priekšlikumus par ĢVP sistēmas radikālāku pārveidi un to lielāku mērķēšanu, tiks detalizētāk izvērtēts alternatīvs risinājuma variants un tā īstenošanas sekas, izmaksājot ĢVP kā universālo demograntu tikai par otro un nākamajiem bērniem ģimenē

ĢVP par pirmo bērnu varētu izmaksāt tikai paaugstinātā sociālā riska grupām

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

Labklājības ministrija

10. Pabalstu adopcijas un alternatīvas aprūpes gadījumā pilnveidošana ir noteikta koncepcijā „Par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu” piedāvātiem risinājumiem (Ministru kabineta 2015.gada 9.marta rīkojums Nr.114).

11. Valsts sociālie pabalsti personām ar invaliditāti un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts:

11.1. Bērna invalīda kopšanas pabalsta un pabalsta invalīdam, kuram nepieciešama īpaša kopšana, apmēri metodiski sasaistāmi nevis ar MIL, bet ar pakalpojumu izmaksu indikatoriem (piem., % no ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma vidējām izmaksām) ar mērķi nodrošināt šo pabalstu regulāru pārskatīšanu.

Vienlaikus būtu pārskatāmi šo pabalstu piešķiršanas nosacījumi attiecībā uz personām, kas atrodas bērnu aprūpes/audzināšanas institūcijās un ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās atkarībā no finansējuma avota, izvērtējot iespēju izmaksāt pabalstus arī tiem, kuri/kuru bērni atrodas institūcijās par savu/privāto finansējumu

SECINĀJUMI/PRIEKŠLIKUMI

Labklājības ministrija

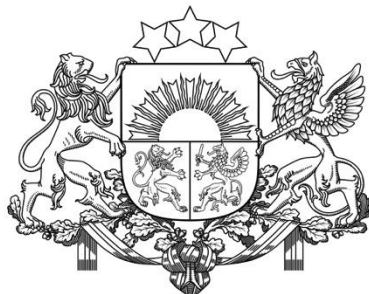
11.2. Pabalstam transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās, jānosaka precīza apmēra pamatojuma un regulārās pārskatīšanas metodika. Darba grupa ierosina papildus pārskatīšanas metodikai analizēt iespējas, kā šo pabalstu iespējams piešķirt, sasniedzot to mērķi – 100% kompensēt svarīgākus transporta izdevumus un veicināt šo personu iekļaušanos

11.3. Valsts sociālo pabalstu personām ar invaliditāti un valsts sociālā

***LDDK komentārs:**

Ir problēma ar invalīdiem, kuru apgādībā ir bērni. Viņi nevar līdzvērtīgi, kā personas ar pilnu darbaspēju, izpildīt pienākumu apgādāt savus bērnus. Grupa nav liela, bet šai grupai ir ļoti augsts nabadzības un atstumtības risks. Problēma ir universāla, risinājums – piemaksa pie VSNP vai pie invaliditātes pensijas par katru apgādībā esošu bērnu.

12. Valsts sociālo pabalstu restrukturizācijas ilgtermiņa plānošanai ir nepieciešams konsekvents nodokļu politikas plānojums, t.sk., Finanšu ministrijas informācija par ieplānoto IIN sistēmas pilnveidošanu, t.sk., IIN atvieglojumiem un neapliekamo minimumu, turpmākajos gados, lai sistēmiski saskaņotu ienākumu nevienlīdzības mazināšanas instrumentus nodokļu un pabalstu jomā / *FM pagaidām nav izstrādāti priekšlikumu gala varianti*

Labklājības ministrija

Paldies par uzmanību!

Runātāja e-pasts:

Maksims.Ivanovs@lm.gov.lv

Runātāja telefons: 67021632

www.lm.gov.lv

Twitter: @Lab_min

<https://www.facebook.com/labklajibasministrija>

Flickr.com: Labklajibas_ministrija

Youtube.com/labklajibasministrija

Draugiem.lv/labklajiba